

Virginia Woolf

„Oma tuba“

Inglise keelest tõlkinud Malle Talvet

Lk 85–91

Lubage mul siis teile tsiteerida teie enda kirjandusprofessori sõnu, kes teab minust paremini, mis käib luuletajaks saamise juurde. Sir Arthur Quiller-Couch kirjutab: „Wordsworth, Byron, Shelley, Landor, Keats, Tennyson, Browning, Arnold, Morris, Rossetti, Swinburne – aitab nendestki. Nad kõik peale Keatsi, Browningi ja Rossetti olid ülikooliharidusega, ja Keats, kelle elulõng noores eas katki lõigati, oli neist kolmest ainus, kes ei elanud kuigi lahedasti. Väide võib tunduda toores ja seda ongi kurb öelda, aga on karm tõsiasi, et teooria, nagu lehviks luuleanne, kus aga tahab ja võrdselt nii vaestes kui ka rikastes, ei pea päriselt paika. On karm tõsiasi, et neist kaheteistkümnest üheksa olid ülikooliharidusega, mis tähendab seda, et ühel või teisel kombel valdasid nad vahendeid saada parim haridus, mis Inglismaal anda on. On karm tõsiasi, et ülejäänud kolmest elas Browning lahedasti ja ma tahan teile väita seda, et kui ta poleks jõukas olnud, oleks ta jõudnud „Sauli“ või „Sõrmuse ja raamatu“ kirjutamiseni niisama vähe, kui Ruskin jõudnuks „Kaasaegsete maalikunstnike“ kirjutamiseni, kui tema isa poleks õitsvat äri ajanud. Rossettil oli väike erasissetulek, ja pealegi ta maalis. Jääb ainult Keats, kelle Atropos noorelt tappis, nii nagu ta tappis hullumajas John Clare'i ja oopiumitinktuuriga James Thomsoni, kes hakkas pettumusest narkomaaniks. Need on kohutavad faktid, aga vaadake neile otsa. On kindel – ükskõik kui häbistav see meile kui rahvusele poleks –, et mingi meie riigikorra vea tõttu pole vaesel luuletajal ei meie päevil, ega ole tal olnud ka kahesaja aasta jooksul, vähimaidki väljavaateid. Uskuge mind – ja ma olen kulutanud tubli kümme aastat ligi kolmesaja kahekümne algkooli jälgimisele –, me võime küll lobiseda demokraatiast, kuid tegelikult on vaesel lapsel Inglismaal niisama vähe lootust, kui oli Ateena orja pojal, jõuda vaimuvabaduseni, millest sünnivad suured kirjutised.“

Kas saaks asja tuuma veel selgemini esitada! „Vaesel luuletajal pole meie päevil, ega ole tal olnud ka kahesaja aasta jooksul, vähimaidki väljavaateid... Vaesel lapsel on Inglismaal niisama vähe lootust, kui oli Ateena orja pojal, jõuda vaimuvabaduseni, millest sünnivad suured kirjutised.“ Vaimuvabadus sõltub materiaalsetest asjadest. Luule sõltub vaimuvabadusest. Ja naised on alati olnud vaesed, mitte ainult kakssada aastat, vaid aegade algusest peale. Naistel on olnud vähem vaimuvabadust kui Ateena orjapogadel. Naistel pole niisiis olnud vähimaidki väljavaateid kirjutada luuletusi. Sellepärast rõhutasin ma nii kangesti raha ja oma tuba. Siiski tänu sellele, et minevikus need hämarad naised, kellest võiksime hoopis rohkem teada, vaeva nägid, ja imelikul kombel tänu kahele sõjale, Krimmi sõjale, mis laskis Florence Nightingale'i elutoast välja, ja Euroopa sõjale, mis oma kuuskümmend aastat hiljem ukсед keskmisele naisele lahti tegi, hakkame neist hädadest vähehaaval üle saama. Muidu ei oleks te täna siin ja teie väljavaated teenida viissada naela aastas – ebakindlad, nagu nad kardetavasti küll niigi on – oleksid äärmiselt tillukesed.

Ja üldse, võite te küsida, miks te peate nii tähtsaks, et naised raamatuid kirjutaksid, kui see nõuab, teie sõnade kohaselt, nii palju pingutusi, viib võib-olla selleni, et tapate oma

tädid, jääte kindlapeale hiljaks lõunasöögile ja teid kistakse väga tõsistesse vaidlustesse teatud väga tublide õpetlastega? Minu motiivid, lubage mul tunnistada, on osaliselt isekad. Nagu enamik harimatuid inglannasid armastan ma lugeda – ma armastan lugeda raamatuid suures koguses. Viimasel ajal on mu menüü muutunud kröömike ühetooniliseks: ajalood räägivad liiga palju sõdadest, biograafiad liiga palju suurmeestest, luule on mu meelest näidanud kalduvust viljatusele, ja proosa – kuid ma olen piisavalt paljastanud oma kõlbmatust kaasaegset proosat arvustama ega ütle selle kohta rohkem midagi. Seetõttu paluksin ma teil kirjutada igasuguseid raamatuid, mitte ühegi teema juures kõhelda, ükskõik kui tavaline või ükskõik kui lai see ka poleks. Ma loodan, et te hangite – õiguse või valskusega – piisavalt raha, et reisida ja jõude olla, maailma tuleviku ja möödaniku üle mõtiskleda, raamatute kohal unistada, tänavanurkadel aega viita ja sügavasse jõkke mõtteõngenööri visata. Sest ma ei kitsenda teid sugugi ilukirjandusega. Kui te tahaksite mulle meelehead teha – ja minusuguseid on tuhandeid –, kirjutaksite te reisi- ja seiklusraamatuid, uurimusi ja õpetusi, ning ajalugu ja biograafiaid, ning kriitikat ja filosoofiat ja teadust. Nii toimides toote te mõistagi kasu ka proosakunstile. Sest raamatutel on komme üksteist mõjutada. Proosa on palju parem, kui ta seisab kõrvuti koos luule ja filosoofiaga. Kui te pealegi mõtlete kas või mõnele mineviku suurkujule nagu Sappho, nagu leedi Murasaki, nagu Emily Brontë, siis te leiате, et ta on nii pärija kui ka ellukutsuja, ning sündinud sellepärast, et naistel on tekkinud harjumus kirjutada loomulikult, nii et isegi sissejuhatusena luulesse oleks teie niisugune tegevus hindamatu.

Kui ma aga vaatan uuesti läbi need märkmed ja kritiseerin omaenda mõttejooksu nende kirjapanekul, leian ma, et mu motiivid pole siiski olnud läbinisti isekad. Nendest kommentaaridest ja otsustustest jookseb läbi veendumus – või on see vaist? –, et head raamatud on oodatud ja et head kirjanikud, isegi kui nad osutavad kõikvõimalikele inimlikele puudustele, on siiski head inimesed. Nõnda siis, kui ma palun teil kirjutada rohkem raamatuid, innustan ma teid tegema seda, mis tuleb kasuks teile ja maailmale üldse. Kuidas seda vaistu või usku õigustada, ma ei tea, sest kui inimene pole saanud ülikooliharidust, võivad filosoofilised sõnad kergesti alt vedada. Mida mõeldakse „reaalsuse“ all? See paistab küll olevat midagi ekslevat, väga sõltumatut – kord leiab seda tolmusel teel, kord tänaval ajaleheribas, kord päikese käes kollases nartsissis. See valgustab välja inimrühma ruumis ja pitseerib mõne juhuütluse. See vallutab teid, kui te tähtede all kodu poole kõnnite, ja teeb vaikiva maailma reaalsemaks kui kõnemaailma – ja siis on see hoopis omnibussis Piccadilly lärmis. Mõnikord tundub see asuvat samuti kujudes, mis on meist liiga kaugel, et nende loomust eristada. Ent mida see ka ei puudutaks, see kinnitab ja teeb püsivaks. See jääb järele siis, kui päeva nahk on põõsasse visatud, jääb alles möödunud ajast ning meie armastustest ja vihkamistest. Kirjanikul aga, nagu ma mõtlen, on võimalus rohkem kui teistel inimestel elada selle reaalsuse hõlmas. Kirjaniku asi on seda leida ja korjata ja meile teistele edasi anda. Nii ma vähemasti järeldan, lugedes „Leari“ või „Emmat“ või „La Recherche du Temps Perdu’d“. Sest nende raamatute lugemine näib sooritavat meelte kallal imeliku kae eemaldamise operatsiooni. Pärast näed palju intensiivsemalt, maailm paistab kätteist vaba ning täis intensiivsemat elu. Kadestusväärased on need inimesed, kes elavad vaenujalal ebareaalsusega; ja haletsusväärased on need, kellele teadmisseta või hooleta tehtud asi on

vastu pead virutatud. Nii et kui ma palun teil raha teenida ja omaette tuba hankida, palun ma teil elada reaalsuse hõlmas, kosutavat elu, küllap näete, ükskõik siis, kas seda saab edasi anda või mitte.

Sellega lõpetaksin, kuid komme nõuab, et iga kõne peab lõppema hooga retoorikaga. Ja naistele suunatud retoorikas, te kindlasti nõustute, peab olema midagi eriliselt ülevat ja õilistavat. Ma peaksin paluma teid meeles pidada oma kohustusi, olla kõrgemad, vaimsemad, ma peaksin teile meelde tuletama, kui palju teist sõltub ja milline võib olla teie mõju tulevikule. Kuid need manitsused võib vabalt, ma arvan, jätta teise soo hooleks, kes väljendab ja on tõesti väljendanud kõike palju ilukõnelisemalt, kui mina suudaksin. Kui ma oma vaimus tuhlan, ei leia ma sealt ühtki õilsat tunnet võitluskaaslasteks ja võrdseteks olemise kohta ning maailma mõjutamise kohta kõrgematel eesmärkidel. Ma leian ennast ütlemas lühidalt ja proosaliselt, et palju tähtsam on olla sina ise kui keegi muu. Äрге unistage teiste inimeste mõjutamisest, ütleksin ma, kui ma vaid teaksin, kuidas seda ülevaks paisutada. Mõtelge asjadest enestest.

Ja jälle meenutatakse mulle, kui ma ajalehtedesse ja romaanidesse ja elulugudesse süvenen, et kui naine kõneleb naistele, siis peab tal olema varuks midagi väga ebameeldivat. Naised on naiste vastu karmid. Naistele ei meeldi naised. Naised – aga kas see sõna teil juba südant pahaks ei aja? Võin teile kinnitada, et minul ajab. Leppigem siis kokku, et naise poolt naistele peetav ettekanne peab lõppema millegi eriti ebameeldivaga.

Aga kuidas see käib? Mis ma oskan välja mõelda? On tõsi, et mulle naised tihti meeldivad. Mulle meeldib nende ebakonventsionaalsus. Mulle meeldib nende peenetundelisus. Mulle meeldib nende anonüümsus. Mulle meeldib – aga ma ei tohi seda teed edasi joosta. Seal kapis – te ütlete, et seal on ainult puhtad salvrätikud; aga mis siis, kui nende vahele on peidetud Sir Archibald Bodkin? Lubage ma võtan siis tõsisema tooni. Kas ma olen teile eelnenud sõnadega piisavalt edastanud inimkonna hoiatusi ja hukkamõistu? Ma olen teile rääkinud väga madalast arvamusest, mis on teie suhtes härra Oscar Browningil. Ma olen osutanud, mida Napoleon kunagi teist mõtles ja mida Mussolini praegu mõtleb. Edasi, juhul kui kellelgi teist peaks olema ilukirjanduslikke pürgimusi, olen ma teie tuluks välja kirjutanud kriitiku nõuande, et tuleb julgelt tunnistada oma soo suutlikkuse piire. Ma olen viidanud professor X-ile ja toonud välja tema väite, et naised on meestest intellektuaalselt, moraalselt ja füüsiliselt alamal. Ma olen edasi andnud kõik, mis mulle otsimata ette jäi, ja nüüd siin teile viimane hoiatus – härra John Langdon Davieselt. Härra John Langdon Davies hoiatab, et „kui lapsed lakkavad üldse olemast soovivad, lakkavad naised üldse olemast vajalikud“. Ma loodan, et te panete selle kõrva taha.

Kuidas ma saaksin nüüd teid elu küsimuses julgustada? Noored naised, ütleksin ma – ja palun ajage kõrvad kikki, sest algab retooriline kõnelõpp –, te olete minu arvates häbematult rumalad. Te pole iial kõigutanud impeeriume ega viinud vägesid lahingusse. Shakespeare'i näidendid ei ole teie kirjutatud ning te pole alustanud barbaarset võidujooksu tsivilisatsiooni hüvede poole. Millega te ennast välja vabandate? Teil on lihtne öelda, osutades maakera tänavatele ja väljakutele ja metsadele, mis kihavad mustadest ja valgetest ja kohvikarva elanikest, kes kõik on kangesti ametis kauplemise ja ettevõtlamise ja

armastamisega, et meil on olnud käsil teised tööd. Ilma meie tegemisteta oleksid mered seilamata ja viljakandvad maad alles kõrbed. Me oleme sünnitanud ja kasvatanud ja pesnud ja õpetanud, vahest kuue-seitsmeaastaseks saamiseni, tuhandet kuutsadat kahtekümmend kolme miljonit inimolendit, kes statistika andmeil praegu eksisteerivad, ja see – mööndes küll, et mõnda on ka aidatud – võtab oma aja.

Selles, mis te ütlete, on tõtt – ma ei eita. Kuid kas ma tohin teile samas meelde tuletada, et aastast 1866 on Inglismaal olnud naistele vähemalt kaks kolledžit, et 1880. aastast peale on abielus naisel lubatud omada isiklikku varandust ja et 1919. aastal – see tähendab tervelt üheksa aasta eest – anti talle hääleõigus? Kas ma tohin teile ka meelde tuletada, et suurem jagu elukutseid on olnud naistele ligipääsetavad nüüdseks juba kümme aastat? Kui te mõtisklete nende tohutute privileegide ja selle pika aja üle, mille jooksul neid on kasutatud, ja tõsiasja üle, et praegusel hetkel peaks olema umbes kaks tuhat naist, kes on võimelised ühel või teisel viisil teenima viissada naela aastas, siis te nõustute, et vabandus, nagu puuduksid võimalused, haridus, julgustus, vaba aeg ja raha, enam ei kehti. Liiatigi ütlevad meile majandusteadlased, et proua Setonil on olnud liiga palju lapsi. Te peate loomulikult jätkama laste sünnitamist, kuid, nii nad ütlevad, kahe- ja kolmekaupaga, mitte kümnete ja kaheteistkümnete viisi.

Nõnda siis, kui meil on käes natuke aega ja ajudes natuke raamatutarkust – teistsugust olete te saanud juba piisavalt, ja ma kahtlustan, et osaliselt on teid saadetud kolledžisse selleks, et teid mitte ei haritaks –, peaksite kindlasti asuma oma väga pika, väga vaevalise ja äärmiselt hämara karjääri järgmise etapi juurde. Tuhat sulge on valmis teile soovitama, mida te peate tegema ja milline mõju sellel on. Tunnistan, et minu enda ettepanek on fantastilisevõitu, seetõttu eelistan ma selle valada ilukirjandusliku proosa vormi.

Ma rääkisin teile käesolevas ettekandes, et Shakespeare'il oli õde, kuid ärge otsige teda Sir Sidney Lee kirjutatud luuletaja eluloost. Ta suri noorelt – paraku ei kirjutanud ta sõnagi. Ta on mulla all seal, kus praegu peatuvad omnibussid, „Elevandi ja Lossi“ juures teisel pool teed. Mina aga usun, et see kunagi mitte sõnagi kirjutanud ja ristteele maetud luuletaja elab edasi. Ta elab teis ja minus ja paljudes teistes naistes, keda täna siin ei ole, sest nad pesevad nõusid ja panevad lapsi magama. Kuid ta elab, sest suured luuletajad ei sure, nad on jätkuvalt kohal, neil on vaja ainult võimalust, et meie hulka lihalikul kujul ilmuda. Selle võimaluse andmine on nüüd minu meelest jõudmas teie võimusse. Sest mina usun, et kui me elame veel umbes ühe sajandi – ma räägin üldisest, reaalsest elust, mitte väikestest eraldi eludest, mida me indiviididena elame – ja meil on viissada naela aastas ja oma tuba, kui meil on vabaduse harjumus ja julgus kirjutada täpselt seda, mida mõtleme; kui me veidike pääseme ühisest elutoast ja näeme inimolendeid mitte alati nende suhetes üksteisega, vaid suhetes reaalsusega, ja ka taevast ja puid ja mida tahes nende endina; kui me vaatame mööda Miltoni kollist, sest ükski inimolend ei tohi meie väljavaadet varjutada; kui me vaatame tõe näkku – sest on ju tõsi, et pole ühtki käsivart, mille külge klammerduda, vaid me oleme üksi ja suhtleme reaalsuse maailmaga, mitte ainult meeste ja naiste maailmaga – siis tekib võimalus, et see surnud luuletaja, kes oli Shakespeare'i õde, riietub kehasse, mille ta nii tihti on seljast heitnud. Ta sünnib, ammutades oma elu nende tundmatute elust, kes olid tema

eelkäijad, nii nagu tema vend enne teda. Sest ma ei saa jääda lootma, et ta tuleks ilma ettevalmistuseta, ilma meepoolse pingutuseta, ilma kindluseta, et kui ta on jälle sündinud, siis võib ta elada ja oma luuletusi kirjutada – seda me ei saa loota, sest see oleks võimatu. Ent ma väidan, et ta tuleks, kui me tema heaks töötaksime, ja et nõnda töötada, kas või vaesuses ja varjus, on vaeva väärt.